

Monumentnummer*: 532430

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 15 juli 2016
Kadaster deel/nr 82789/82

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Utrecht Utrecht Utrecht

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Utrecht U 2196

Omschrijving**

Cluster 46. Fortwachterswoning.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

FORTWACHTERSWONING als aan de keelzijde van Lunet III, met de nok haaks op de keel gelegen, niet verdedigbaar gebouwd onderdeel. Omdat de meeste forten en andere (buiten de bebouwde kom gelegen) verdedigingswerken - wanneer er geen sprake was van mobilisatie of oefeningen - geen bezetting met militair personeel hadden, was er in veel gevallen een aparte woning of andersoortig onderkomen voor een beheerder of wachter. Soms had een dergelijk(e) woning of onderkomen tevens een andere functie, zoals die van sluiswachterswoning of brugwachtershuis. In de toegepaste architectuur bestaat mede hierdoor geen uniformiteit; het gebruikte bouw materiaal varieert, maar bestaat gewoonlijk uit baksteen of hout, terwijl ook het aantal bouwlagen verschilt. Ook voor wat betreft de locatie van een wachterwoning zijn geen duidelijke standaarden; sommige fortwachterswoningen liggen binnen de fortgracht, andere daarbuiten - soms zelfs op enige afstand van het fort, maar gewoonlijk wel aan de keelzijde daarvan. De fortwachterswoning op Lunet III is een bakstenen bouwwerk onder zadeldak. De woning is blijkens de toegepaste stenen in het verleden verhoogd, waardoor een halve verdieping - een verdieping met borstweringen - is ontstaan. Het bouwwerk - een opvolger van een houten, eerder exemplaar (mogelijk op een andere plaats gelegen) - dateert uit de periode 1840-1848. De latere bouw fase zou van rond 1900 kunnen zijn, maar in het kader van restauratie ook van later. Ramen in de topgevels op (halve) verdieping alle relatief modern. In zuidelijk dakvlak een koekoek en in het noordelijke een klein dakraam. Aan de achterzijde een vlak gedekte

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

aanbouw, met twee kleine vensters en uitgebouwd rookkanaal erboven.

Omschrijving

FORTWACHERSWONING op rechthoekige plattegrond en onder met gesmoorde kruispannen belegd zadeldak. De woning is blijkens de toegepaste stenen in het verleden verhoogd, waardoor een halve verdieping - een verdieping met borstweringen - is ontstaan. Het bouwwerk dateert uit de jaren 1840-1848. De woning is een van de oudste in de Nieuwe Hollandse Waterlinie aangetroffen exemplaren met deze functie. De later uitgevoerde verhoging dateert vermoedelijk van rond 1900. Het pand kent een ruim overstek, windveren en goten op beugels. Er zijn twee gemetselde rookkanalen, waarvan één in de nok achterin en één in het noordelijk dakvlak; Ver zijn er gevelankers. De naar het westen gerichte (hoofd)gevel is op de begane grond voorzien van twee rechthoekige vensters onder hanenkam, die zijn ingevuld met zware kozijnen, houten luiken en (gewijzigde) schuiframen. In de noordelijke langsgewel ligt links de toegang en rechts hiervan een hiermee vergelijkbaar venster; in zuidelijke langsgewel bevinden zich minimaal twee vergelijkbare gevelopeningen.

Waardering

De FORTWACHERSWONING van Lunet III is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een op het werk gelegen militaire dienstwoning, die in eerste aanleg dateert uit de periode 1840-1848, maar die in een latere fase met een halve verdieping is verhoogd.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en vanwege de kenmerkende ligging aan de keelzijde van het fort.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een op een verdedigingswerk ingerichte fortwachterswoning; de woning vertegenwoordigt zeldzaamheidswaarde omdat het een tamelijk vroeg voorbeeld is van een dergelijke dienstwoning op een militair werk.

* Het onderdeel is tamelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering, alsmede diverse onderdelen intact dan wel herkenbaar zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie